

Погорецький Микола Анатолійович –
головний науковий співробітник Міжвідомчого
НДЦ з проблем боротьби з організованою
злочинністю при Раді національної безпеки і
оборони України, доктор юридичних наук,
доцент

Обґрунтування рішень про застосування примусових заходів у кримінальних справах про організовану злочинність

У статті розкрито проблемні питання обґрунтування процесуальних рішень у кримінальних справах про застосування примусових заходів за чинним КПК України. Показано роль матеріалів оперативно-розшукової діяльності у формуванні приводів та підстав для їх прийняття.

Сучасна вітчизняна кримінально-процесуальна доктрина, сприйнявши міжнародні стандарти у сфері захисту прав людини, ґрунтується на положенні про те, що прийняття законних і обґрунтованих рішень у кримінальних справах, в тому числі й про застосування запобіжних заходів, є запорукою досягнення мети кримінального процесу, який, особливо у справах про організовану злочинність, здійснюється у складних соціально-правових умовах, викликаних полярними інтересами його учасників. Окремі суб'єкти кримінального процесу досить часто активно протидіють органам досудового розслідування та суду у встановленні істини у справі та прийняттю законного й обґрунтованого рішення з метою уникнення відповідальності за вчинені злочини чи досягнення іншої незаконної мети або законної мети у незаконний спосіб, реалізують їх із застосуванням протизаконних насильницьких кримінально караних діянь, створюють реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну, а також – іншим учасникам процесу та членам їх сімей і близьким родичам, перешкоджають виконанню процесуальних рішень у справі, а інколи – продовжують організовану злочинну діяльність іншої спрямованості та видів. Тому для забезпечення ефективного просування кримінальної справи у бік встановлення істини, прийняття у ній законного і справедливого рішення та вирішення соціального конфлікту, спричиненого злочинном, процесуальним законом встановлено примусові та заходи безпеки для осіб, які беруть участь у кримінальному процесі, членів їх сімей і близьких родичів. Для прийняття процесуальних рішень про застосування цих заходів чільне місце посідає оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД), що забезпечує прийняття своєчасних, законних та обґрунтованих рішень у кримінальному процесі й справедливе вирішення кримінальної справи та забезпечення прав і свобод людини.

Проблемам обґрунтування процесуальних рішень у кримінальному процесі присвячено низку фундаментальних праць [1], проте питання щодо використання матеріалів ОРД для обґрунтування рішень про застосування примусових заходів в них не розглядалося. Окремі аспекти цього питання були предметом дослідження в роботах, присвячених проблемам використання матеріалів ОРД в кримінальному процесі та недоторканності особи в кримінальному судочинстві [2], однак питання щодо використання матеріалів ОРД для обґрунтування рішень про застосування примусових заходів у них не знайшла свого належного висвітлення.

З урахуванням зазначеного у статті ставиться за мету розкриття найбільш значущих та дискусійних питань використання матеріалів ОРД для обґрунтування рішень про застосування примусових заходів за чинним КПК України.

Питання щодо можливості використання матеріалів ОРД для ухвалення рішення про застосування примусових заходів пов'язане з визначенням їх поняття, системи, з тлумаченням змісту приводів та підстав для їх застосування та визначення ролі матеріалів ОРД у формуванні цих приводів і підстав.

Чинний КПК України окремо не визначає поняття та систему примусових заходів. У теорії кримінального процесу це питання дискусійне і є предметом окремого наукового дослідження^[3], тому, не вдаючись до його докладного висвітлення, виходимо з того, *що примусові заходи – це такі, що передбачені кримінально-процесуальним законом, які застосовуються у визначеному ним порядку уповноваженими на це державними органами та їх посадовими особами за наявності встановлених законом приводів та підстав щодо підозрюваного, обвинуваченого та інших учасників кримінального процесу, спрямовані на попередження й припинення з боку зазначених осіб неправомірних дій, що перешкоджають чи можуть перешкодити належному вирішенню кримінальної справи органами досудового розслідування й суду.*

На підставі аналізу норм чинного КПК України, результатів наукових досліджень у цій сфері та матеріалів практики примусові заходи нами поділяються на запобіжні, що передбачені ст. 49 КПК, та інші заходи примусу.

Як запобіжні заходи в ст. 149 КПК України визначаються: 1) підписка про невиїзд; 2) особиста порука; 3) порука громадської організації або трудового колективу; 4) застава; 5) взяття під варту; 6) нагляд командування військової частини.

Іншими заходами примусу є такі: запобіжне обмеження щодо особи, відносно якої порушено провадження у кримінальній справі (ст. 981 КПК); затримання підозрюваного у вчиненні злочину (ст. 106 КПК); накладення арешту на майно (ст. 126 КПК); привід обвинуваченого (статті 135, 136 КПК), привід свідка (ч. 2 ст. 70, ст. 292 КПК), привід потерпілого (ч. 3 ст. 72, ст. 290 КПК); відсторонення обвинуваченого від посади (ст. 147 КПК); зобов'язання про явку підозрюваного, обвинуваченого або підсудного (ч. 3 ст. 148 КПК).

Роль матеріалів ОРД у прийнятті рішення про застосування примусових заходів у кримінальному процесі визначається тим, що прийняття такого рішення допускається лише в тих випадках, за тими приводами та підставами й у тому порядку, які прямо передбачені законом, що викликано необхідністю створення відповідних гарантій від довільного використання уповноваженими особами своїх процесуальних повноважень по застосуванню примусових заходів у кримінальному судочинстві, забезпечення законності й ефективності просування кримінальної справи та її вирішення.

Незважаючи на те, що проблема примусових заходів була предметом дослідження в багатьох наукових працях, у тому числі й монографічного характеру, така правова категорія, як привід для їх застосування, в теорії кримінального процесу в достатній мірі не досліджувалася, хоча вона має спонукальне юридичне значення для застосування окремих із них. Для предмета нашого дослідження її значення обумовлюється вирішенням питання про те, чи є акт отримання матеріалів ОРД особою, що веде кримінальний процес, приводом для застосування примусових заходів; яких конкретно і якими є правові наслідки отримання таких матеріалів зазначеною особою.

Аналіз норм чинного КПК України свідчить про те, що привід для застосування примусових заходів визначається в них по-різному. Конструкція його окремих норм вказує на те, що привід та підстави для застосування примусових

заходів не мають у них чіткого визначення, і в цьому, на наш погляд, для окремих із них є сенс, оскільки привід та підстава мають правове значення лише у своїй єдності.

В залежності від законодавчого формування приводів для застосування примусових заходів їх можна поділити на дві групи. *До першої групи приводів належать ті з них, які мають імперативний характер*, на що прямо вказує закон, формулюючи їх у такий спосіб: “слідчий зобов’язаний” (статті 98, 147 КПК) та ін. Ці приводи пов’язані з виникненням конкретних юридичних фактів, якими, наприклад, є порушення провадження у кримінальній справі – для застосування запобіжного обмеження щодо особи, відносно якої порушено кримінальну справу (ст. 98 КПК); отримання даних уповноваженою особою про те, що обвинувачений чи підозрюваний несуть матеріальну відповідальність за вчинені ними дії, – для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна обвинуваченого, підозрюваного шляхом накладення на нього арешту (ч. 1 ст. 126 КПК); притягнення особи до кримінальної відповідальності за посадовий злочин – для відсторонення обвинуваченого від посади (ч. 1 ст. 147 КПК); неявка без поважних причин обвинуваченого (статті 135, 136 КПК), свідка (ч. 2 ст. 70, ст. 292 КПК), потерпілого (ч. 3 ст. 72, ст. 290 КПК) – для їх приводу.

До другої групи приводів належать ті з них, які не мають імперативного характеру. Прийняття рішення про їх застосування з настанням певних юридичних фактів залежить від власного розсуду осіб, в провадженні яких перебуває кримінальна справа, на що вказується в окремих нормах чинного КПК, де повноваження цих осіб по застосуванню примусових заходів формулюються у такий спосіб: “вправі затримати особу” (ст. 106 КПК) і т. ін. До цієї групи входять і рішення щодо застосування запобіжних заходів (ст. 148 КПК), що випливає з аналізу підстав для їх застосування, де вони формулюються у такий спосіб: “за наявності достатніх підстав”.

Отже, приводом для застосування примусових заходів уповноваженим суб’єктом кримінального процесу є юридичні факти, настання яких, залежно від встановлення законом, зобов’язує чи надає право зазначеному суб’єкту прийняти рішення про їх застосування до певної особи з метою забезпечення ефективного просування кримінальної справи у бік встановлення істини, прийняття у ній законного і справедливого рішення та вирішення соціального конфлікту, спричиненого злочинцем.

Слід зазначити, що в жодній із норм КПК України, а також Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” немає вказівки на те, що матеріали ОРД можуть бути використані як приводи та підстави для прийняття рішення про застосування примусових заходів. Разом з цим, у п. 3 ст. 10 наведеного Закону зазначається, що такі матеріали можуть бути використані для попередження, припинення і розслідування злочинів. Це положення Закону дає його окремим коментаторам підстави для правомірного висновку, що в ОРД способами припинення злочинів у тому числі є затримання злочинця на місці події і застосування кримінально-процесуальних запобіжних заходів[4].

На наш погляд, роль матеріалів ОРД у прийнятті рішень про застосування примусових заходів є цілком очевидною. Загалом вона залежить від визначеної нами групи приводів для застосування цих заходів.

Факт отримання уповноваженими особами матеріалів ОРД не може слугувати приводом для прийняття рішень першої групи, оскільки він для прийняття таких рішень не має юридичного значення. Проте, чимала роль при їх прийнятті відводиться матеріалам ОРД в інформаційному забезпеченні розробки тактики їх реалізації.

Для прийняття рішень другої групи визнання факту отримання матеріалів ОРД як приводу залежить від розсуду уповноваженого суб’єкту кримінального процесу,

який обумовлений змістом цих матеріалів, що здатний формулювати відповідні підстави для їх ухвалення.

Враховуючи те, що зміст підстав для застосування примусових, в тому числі й запобіжних заходів, у нормах чинного КПК України не розкривається, в теорії щодо цього питання висловлюються різні точки зору, які можна умовно звести до двох груп. В основі цього поділу лежить ставлення правників до проблеми визначення змісту підстав для обґрунтування рішень у кримінальному процесі.

Дослідники першої групи, виходячи з того, що змістом підстав для прийняття будь-яких процесуальних рішень, в тому числі й про застосування запобіжних заходів та інших заходів примусу, повинна бути лише сукупність доказів, що забезпечує їх вірогідність[5], відкидають можливість використання матеріалів ОРД як підстав для їх застосування[6].

З цього приводу В.В. Смирнов пише: “Хоч яким би високим був ступінь імовірності того чи іншого факту, його не можна абсолютизувати. Навіть найвищий ступінь ймовірності не може виключити можливість помилок. До моменту ухвалення рішення про обрання запобіжного заходу повинна бути встановлена сукупність обставин, що свідчать про неналежну поведінку в процесі розслідування. Якщо в основу рішення про обрання запобіжного заходу будуть покладені вірогідні фактичні дані неналежної поведінки обвинуваченого, а не суб’єктивна думка про його ймовірну поведінку, то й саме рішення буде вірогідним”[7].

На обґрунтування такої позиції І.Л. Петрухін зазначає, що обґрунтованість арешту – це достатність доказів, які є в кримінальній справі, що вказують на наявність встановлених законом підстав для застосування цього запобіжного заходу. Якщо таких доказів у справі немає або їх неможливо перевірити, то арешт слід вважати необґрунтованим, за винятком випадків, коли закон допускає його застосування з мотивів лише небезпеки злочину[8].

У цьому контексті В.А. Михайлов переконливо доводить, що, коли у слідчого, особи, яка провадить дізнання, прокурора, суддів немає впевненості, підкріпленої вірогідними доказами, що обвинувачений сховається від слідства й суду або буде продовжувати злочинну діяльність, або перешкодить встановленню в справі істини чи забезпеченню виконання вироку, то застосовувати запобіжний захід вони не вправі, у таких випадках в обвинуваченого відбирається зобов’язання з’являтися за викликами й повідомляти про зміну місця проживання. Підсилюючи свою позицію в цьому контексті, науковець наголошує на тому, що ставити вирішення питання про застосування запобіжного заходу в залежність не від вірогідних, а від імовірних суджень органів кримінального судочинства про протидію обвинуваченого розслідуванню й судовому розгляду кримінальної справи – значить найгрубішим чином порушувати конституційні гарантії прав особи[9].

На думку вчених другої групи (які вважають, що для прийняття у справі деяких “допоміжних” рішень можуть бути використані не лише докази, а й інші дані), матеріали ОРД можуть використовуватися для застосування окремих заходів примусу[10].

Аргументуючи свою точку зору, її прибічники зазначають, що “вимога мотивування застосування запобіжного заходу зовсім не передбачає вказівки на конкретні джерела доказів”, а отже, у постанові можна наводити дані, що стали відомими з оперативних джерел, не посилаючись при цьому на їхнє походження[11].

Така позиція була піддана справедливій критиці Б.Б. Булатовим, який писав: “Навряд чи цей довід можна визнати переконливим. З відсутності у законі вимоги вказувати в постанові про застосування запобіжного заходу джерела доказів, що складають підстави рішення, не можна зробити висновок, не вступивши у протиріччя з логікою, що цими підставами можуть бути й оперативно-розшукові дані”[12].

Досліджуючи питання використання матеріалів ОРД для прийняття рішення про застосування запобіжних заходів, М.П. Поляков, О.П. Попов і М.М. Попов зазначають, що матеріали ОРД повинні “слугувати підказкою внутрішньому переконанню суб’єкта, який приймає таке рішення. Дані ОРД повинні виконувати (а десь і замінювати) інтуїцію слідчого та особи, що проводить дізнання”[\[13\]](#). Підсумовуючи свої розмірковування з цього питання, правники дійшли, з нашого погляду, суперечливих висновків: “оперативно-розшукова інформація при прийнятті рішення про застосування запобіжних заходів має, в першу чергу, орієнтовний характер. У разі можливості вибору пріоритет має кримінально-процесуальна інформація; оперативно-розшукова інформація може розглядатися як додаткова. В сукупності з даними, що містяться в матеріалах кримінальної справи, вона може створювати достатні дані для застосування запобіжних заходів; оперативно-розшукова інформація у чистому виді не може розглядатися як підстава для застосування запобіжних заходів; окремі заходи процесуального примусу можуть застосовуватися на підставі оперативно-розшукової інформації, яка знайшла своє відображення в матеріалах кримінальної справи або оперативно-розшукової справи”¹³. Викладені висновки вчених не дають можливості чітко визначити їх правову позицію з приводу того, чи можуть матеріали ОРД, з їх точки зору, слугувати юридичними підставами для застосування примусових заходів, і якщо так, то яких.

Виходячи з аналізу норм чинного КПК України, що регулюють питання застосування запобіжних заходів, засад доказового права, статусу осіб, щодо яких застосовуються запобіжні заходи, а також сутності ОРД, нам представляється непереконливою думка тих правників, які допускають можливість при обранні запобіжних заходів використовувати або лише матеріали ОРД, або матеріали ОРД у сукупності з доказами, або матеріали ОРД без посилання на джерела їх походження.

На наш погляд, при вирішенні цього питання за чинним КПК України слід виходити з того, що ОРД і кримінальний процес мають комплексний динамічний характер. ОРД сприяє і досудовому слідству у виконанні функції обвинувачення і разом вони становлять систему взаємозалежних оперативно-розшукових і кримінально-процесуальних заходів, які, як правило, пов’язані між собою єдиною кінцевою метою – встановлення істини у справі і прийняття в ній законного й обґрунтованого рішення, а тому ці заходи не можна розглядати як безсистемні одиничні акти, зводити “ОРД лише до підказки внутрішньому переконанню суб’єкта”, який приймає відповідне процесуальне рішення, чи лише до “заміни інтуїції слідчого та особи, що проводить дізнання”.

У прийнятті рішення про застосування запобіжних заходів ОРД, на нашу думку, відіграє більш вагомую роль, ніж та, яка їй відводиться окремими правниками, в тому числі й тими, які необґрунтовано вважають, що матеріали ОРД можуть бути підставами для застосування запобіжних заходів.

Визначаючи значення матеріалів ОРД у застосуванні запобіжних заходів, слід виходити з того, що згідно із ст. 149 КПК України запобіжні заходи застосовуються за наявності достатніх підстав вважати, що підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений буде намагатися ухилитися від слідства і суду або від виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі або продовжувати злочинну діяльність. Проте, ні ця норма КПК, ні інші його норми, які визначають порядок застосування кожного з цих запобіжних заходів (стст. 151, 152, 154, 155 КПК України), не розкривають змісту підстав для їх застосування, що є однією з причин, яка породжує дискусії з цього питання.

Виходячи із засад сучасного доказового права, правового статусу суб’єктів, по відношенню до яких застосовуються запобіжні заходи, вважаємо, що змістом підстав для їх застосування за чинним КПК України може бути лише сукупність доказів, які

можна покласти в обґрунтування відповідного процесуального рішення уповноваженої особи. Матеріали ОРД, якщо вони не залучені у визначеному процесуальним законом порядку до кримінальної справи, не набули статусу відповідного доказу, не можуть бути покладені в обґрунтування рішення про застосування запобіжних заходів. Вони не можуть використовуватися і в сукупності з доказами при обґрунтуванні таких рішень, оскільки такі матеріали після їх обов'язкової перевірки процесуальним шляхом або набувають статусу відповідного доказу, або повинні бути вилучені із процесу прийняття рішень про застосування запобіжних заходів. Разом з тим, такі матеріали, якщо вони заслуговують на довіру, можуть бути використані як приводи та підстави для проведення відповідних слідчих дій з метою отримання певних доказів, які, у свою чергу, можуть бути покладені в обґрунтування рішення про застосування відповідного примусового заходу.

У зв'язку із зазначеним, на наш погляд, необґрунтованим є положення, яке відстоюється окремими правниками, про те, що в постанові про обрання запобіжного заходу можна наводити дані, отримані в ході ОРД, не посилаючись на їх джерела. Оскільки такі дані не можна перевірити процесуальним шляхом за участю сторін обвинувачення та захисту, де остання в умовах розширення змагальних засад досудового розслідування повинна наділятися правом участі в судовому засіданні з метою перевірки доказів обвинувачення та надання суду відповідних виправдальних доказів, вони не можуть бути покладені в обґрунтування рішень про застосування примусових, в тому числі й запобіжних заходів.

При наданні матеріалів ОРД уповноваженому суб'єкту для прийняття рішення про обрання запобіжного заходу такі матеріали повинні бути легалізованими і придатними для їх перевірки процесуальним шляхом. У цьому контексті заслуговує на підтримку й потребує легітимізації практика ознайомлення слідчого у повному обсязі з оперативно-розшуковою справою, матеріали якої використовуються в кримінальному процесі. Така практика є корисною, вона сприяє прийняттю слідчим законних і обґрунтованих рішень, в тому числі – й про обрання відповідних запобіжних заходів, оскільки окремі матеріали ОРД, які містяться в оперативно-розшуковій справі, з тих чи інших причин неможливо легалізувати для обґрунтування таких рішень, водночас вони розширюють інформаційно-пізнавальні можливості слідчого, певною мірою впливають на його внутрішнє переконання при прийнятті ним процесуальних рішень. Вбачати в цьому незаконне злиття ОРД і кримінального процесу, що може призвести до грубого порушення прав людини, як це вважалося за радянських часів, коли слідчий необґрунтовано наділявся, окрім функції обвинувачення, ще й властивою йому за його правовим статусом функцією захисту^[14] немає підстав. Виходячи із засад кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства, органи, що здійснюють ОРД, сприяють органам слідства у виконанні функції обвинувачення. Матеріали ОРД можуть вказати слідчому на напрямки, способи та форми отримання фактичних даних, які можуть бути використані як докази при обґрунтуванні ним рішень про застосування запобіжних заходів.

Водночас, в умовах розширення змагальних засад досудового розслідування, де сторона захисту наділяється окремими правами по збору доказів для суду, впровадження інституту судового контролю за застосуванням тих заходів, що обмежують конституційні права людини, обґрунтованість рішення слідчого про застосування запобіжного заходу може бути перевірена в суді за участю сторони захисту, яка вправі навести суду свої аргументи й спростувати ті, які наводяться слідчим.

Отже, матеріали ОРД не можуть бути підставами для прийняття рішень про застосування запобіжних заходів, вони можуть бути лише підставами для

проведення відповідних слідчих дій, в результаті яких можуть бути отримані певні докази для обґрунтування таких рішень.

Прикладом цього є кримінальна справа № 01–1325 за обвинуваченням З. і К. за ч. 2 ст. 17, ч. 2 ст. 19, ст. 70, ст. 94 КК України (в ред. 1960 р.). 2 травня 2001 р. на автомобілі “КамАЗ”, держ. № 54-34 ОДЗ при намаганні незаконно перетнути кордон у невстановленому місті поблизу с. Станіславка Котовського району був затриманий прикордонним нарядом громадянин України З., 1965 р. народження, уродженець м. Гайворона Кіровоградської обл., який проживав у с. Любашівка Одеської області і працював водієм на місцевій агрофірмі “Надія”. В ході огляду машини було виявлено, що вона завантажена 480 ящиками сигарет “Marlboro”. З. був затриманий і доставлений до слідчого відділу Управління СБ України в Одеській області. В ході допиту З. показав, що товар намагався перемістити через кордон за винагороду в 300 доларів США на прохання жителя м. Кишинева Т., який мав його зустріти на території Молдови у задалегідь визначеному місці. За місцем роботи та проживання З. характеризувався позитивно, мав жінку й малолітню доньку. Будь-яких підстав, що З. буде намагатися ухилитися від слідства й суду або від виконання процесуальних рішень, перешкоджати встановленню істини у справі або продовжувати злочинну діяльність, слідством встановлено не було, у зв’язку з чим йому було обрано як запобіжний захід підписку про невиїзд. Разом з цим, проведеними оперативно-розшуковими заходами було встановлено, що З. протягом п’яти років проживав у с. Любашівка за підробленим паспортом, куди приїхав з РФ, переховуючись від кримінального переслідування за вчинення тяжкого злочину, будучи насправді громадянином РФ Г., 1968 р. народження, уродженцем і жителем м. Тамбова. Протягом останнього року З. спільно з працівником Ананівського відділу ГУМВС України в Одеській області К. в районі с. Станіславка Котовського району багаторазово вчинювали контрабанду. Повернувшись до с. Любашівка після обрання до нього як запобіжного заходу підписки про невиїзд, З. разом з К. почали вживати заходів по знищенню слідів своїх злочинів. Проведеними відповідними оперативно-розшуковими заходами було також встановлено, що З. за участю К. і невстановленого громадянина Молдови Б. придбав собі паспорт на ім’я громадянина Молдови В. і готувався до втечі. На підставі матеріалів ОРД З. було затримано за пунктами 1, 3 ст. 106 КПК України. Враховуючи те, що З. відмовився давати показання, матеріали ОРД були використані також як підстави для проведення обшуків за місцем його проживання, а також за місцем проживання та роботи К., у ході яких були отримані фактичні дані, використані як докази для встановлення обставин злочинної діяльності З. і К. На підставі матеріалів ОРД та доказів, отриманих за матеріалами ОРД, було проведено допит К. та його затримання за п. 3 ст. 106 КПК України, а також допити інших осіб як свідків. Докази, отримані за матеріалами ОРД, були підставою для обрання щодо З. і К. як запобіжного заходу взяття під варту та прийняття інших процесуальних рішень у цій справі. Матеріали ОРД були також використані органами слідства в організаційно-тактичних цілях при проведенні слідчих дій та прийнятті інших процесуальних рішень у справі^[15].

На підтвердження того, що підставами для обрання обвинуваченому запобіжного заходу за чинним КПК України можуть бути лише докази, на нашу думку, є і правовий статус особи, яка притягнута як обвинувачений на підставі вмотивованої постанови слідчого, коли наявно достатньо доказів, що вказують на вчинення цією особою злочину (ст. 43 КПК України). У цьому контексті важливе значення має ст. 29 Конституції України, яка встановила, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Це конституційне положення красномовно підтверджує те, що обрання як запобіжного заходу взяття під варту можливе лише на підставі рішення, вмотивованого сукупністю доказів,

отриманих у тому числі й за матеріалами ОРД. Воно, на наш погляд, відповідає ст. 5 Європейської конвенції про захист прав та основних свобод і практиці Європейського Суду з прав людини.

Для застосування інших заходів примусу – приводу обвинуваченого (статті 135, 136 КПК), приводу свідка (ч. 2 ст. 70, ст. 292 КПК), приводу потерпілого (ч. 3 ст. 72, ст. 290 КПК); відсторонення обвинуваченого від посади (ст. 147 КПК); накладення арешту на майно (ст. 126 КПК); зобов'язання про явку обвинуваченого (ч. 3 ст. 148 КПК) – матеріали ОРД можуть бути використані лише в організаційно-тактичних цілях.

Питання щодо використання матеріалів ОРД для обґрунтування рішення про застосування тимчасового запобіжного заходу – затримання підозрюваного за чинним КПК України (ст. 106 КПК України) потребує окремого наукового дослідження.

Для подальшого удосконалення обґрунтування рішень про застосування примусових заходів за матеріалами ОРД перспективним є дослідження цієї проблеми у контексті розроблюваної Концепції державної політики у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні, відповідно до якої кримінальний процес в Україні має бути реформовано на таких основних засадах: забезпечення процесуальної рівноправності сторін обвинувачення та захисту; запровадження нової, позбавленої обвинувального ухилу процедури досудового провадження, під час якої здійснюватиметься збір фактичних даних щодо кримінальних порушень та осіб, які їх вчинили, гласними і негласними методами, встановленими законом; удосконалення судового контролю під час досудового провадження; перетворення прокурорського нагляду на прокурорський контроль у вигляді процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

The article is devoted to the problems of the substantiation of the procedural decisions in criminal cases concerning the application of forced measures under the Code of Criminal Procedure of Ukraine currently in force. The author shows to the role of materials of operative investigation activity in forming of the bringing to court and the grounds for their taking.

© М.А. Погорецький, 2007

---

[1] *Лутинская П.А.* Законность и обоснованность решений в уголовном судопроизводстве. – М.: Юрид. лит., 1972. – 79 с.; *Грошевой Ю.М.* Сущность судебных решений в советском уголовном процессе. – Х.: Вища шк., 1979. – 144 с.; *Берназ В.Д., Смоков С.М.* Рішення слідчого (криміналістичний, процесуальний та психологічний аспекти): Монографія. – Одеса: ОЮІ НУВС, 2004. – 151 с.; *Зеленецький В.С., Глинская Н.В.* Теория и практика обоснования решений в уголовном процессе Украины. – Сер. “Юрид. радник”. – Харьков: “Страйд”, 2006. – 336 с.

[2] *Петрухин И.Л.* Неприкосновенность личности и принуждение в уголовном процессе. – М.: Наука, 1989. – 256 с.; *Бедняков Д.И.* Непроцессуальная информация и расследование преступлений. – М.: Юрид. лит., 1991. – 208 с.; *Поляков М.П., Попов А.П., Попов Н.М.* Уголовно-процессуальное использование результатов оперативно-розыскной деятельности: проблемы теории и практики / Под общ. ред. В.Т. Томина. – Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 1998. – 104 с.

[3] *Лившиц Ю.Д.* Меры пресечения в советском уголовном процессе. – М., 1964; *Коврига З.Ф.* Уголовно-процессуальное принуждение. – Воронеж, 1975; *Чистякова В.С.* Законность и обоснованность применения мер уголовно-процессуального принуждения. – М., 1978; *Зинатуллин З.З.* Уголовно-процессуальное принуждение и его эффективность. – Казань, 1981; *Михайлов В.А.* Меры пресечения в советском уголовном судопроизводстве. – М., 1991; *Трунов И.Л., Трунова Л.К.* Меры пресечения в

- уголовном процессе. – СПб., 2003; Меры процессуального принуждения в досудебном производстве по уголовным делам / Под ред. М.Е. Токаревой. – М., 2005; *Проблеми затримання та взяття під варту на досудовому провадженні по кримінальній справі* / В.І. Борисов, Н.В. Глинська, В.С. Зеленецький, О.Г. Шило. – Х., 2005.
- [4] *Комментарий* к Федеральному закону “Об оперативно-розыскной деятельности” / Отв. ред. и рук. авт. кол-ва А.Ю. Шумилов. – М., 1997. – С. 22; *Федеральный закон “Об оперативно-розыскной деятельности”*: Науч.-практ. комментарий / Под ред. В.В. Николюка и доц. В.В. Кальницкого, А.Е. Четчина. – М., 1998. – С. 11; *Сервецький І.В.* Науково-практичний коментар Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” / За ред. канд. юрид. наук проф. Я.Ю. Кондратьєва. – К., 2002. – С. 21; *Комментарий* к Федеральному закону “Об оперативно-розыскной деятельности”. С постатейным приложением нормативных правовых актов и документов / Авт.-сост. А.Ю. Шумилов. – М., 2004. – С. 18.
- [5] *Лутинская П.А.* Решения в уголовном судопроизводстве, их виды, содержание и формы. – М.: Юрид. лит., 1976. – С. 49; *Кузнецов Н.П.* Доказывание в стадии возбуждения уголовного дела. – Воронеж, 1983. – С. 35; Див.: *Зеленецький В.С., Глинская Н.В.* Вказ. праця. – Х., 2006. – С. 76, 85, 86 та ін..
- [6] Див.: *Чистякова В.С.* Вказ. праця. – С. 33; *Смирнов В.В.* Арест как мера пресечения, применяемая следователем органов внутренних дел. – Хабаровск, 1987. – С. 24; Див.: *Петрухин И.Л.* Вказ. праця. – С. 170–171; *Булатов Б.Б.* Эффективность мер пресечения, не связанных с содержанием под стражей. – Омск, 1984. – С. 24; *Михайлов В.А.* Вказ. праця. – С. 27 та ін.
- [7] Див.: *Смирнов В.В.* Вказ. праця. – С. 24.
- [8] Див.: *Петрухин И.Л.* Вказ. праця. – С. 171.
- [9] Див.: *Михайлов В.А.* Вказ. праця. – М., 1991. – С. 27.
- [10] *Теория доказательств в советском уголовном процессе* / Отв. ред. Н.В. Жогин. – М., 1973. – С. 290; *Чувилев А.А.* Об основаниях производства отдельных следственных действий. // *Процессуальные вопр. производства расследования на современном этапе*: Сб. науч. трудов. – Волгоград, 1988. – С. 50; Див.: *Бедняков Д.И.* Вказ. праця. – С. 86; *Голубев В.В.* Использование оперативно-розыскных данных при расследовании преступлений, связанных с коррупцией должностных лиц: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1996. – С. 5, 7; Див.: *Поляков М.П., Попов А.П., Попов Н.М.* Вказ. праця. – С. 84.
- [11] *Манаев Ю.В., Постник В.С., Смирнов В.В.* Применение мер пресечения следователем. – Волгоград, 1976. – С. 8.
- [12] Див.: *Булатов Б.Б.* Вказ. праця. – С. 24.
- [13] Див.: *Поляков М.П., Попов А.П., Попов Н.М.* Вказ. праця. – С. 82, 84.
- [14] *Строгович М.С.* Курс советского уголовного процесса: В 2-х томах. – Т. I. Основные положения науки советского уголовного процесса. – М., 1968. – С. 224–223.
- [15] *Архівна кримінальна справа № 01-1325 по обвинуваченню З. і К. за ч. 2 ст. 17, ч. 2 ст. 19, ст. 70, ст. 94 КК України* // Арх. Центр. районного суду м. Одеси.